

Burgemeesters en kerkheren

Genealogie van een Kamper familie Van den Vene (circa 1400-1640)

door Kees Schilder

Al in de 14de eeuw woonden er in Kampen mensen met de familienaam Van den Vene. Deze naam, die naar alle waarschijnlijkheid door de oorspronkelijke naamdragers werd aangenomen toen zij zich vanuit het nabijgelegen ontgonnen veengebied, dat later Kamperveen werd genoemd, in de stad Kampen vestigden, wordt anno 2006, maar dan gespeld als Van Veen, Van de(n) Veen en Van 't Veen nog in onze stad aangetroffen. Omdat er in Nederland een groot aantal veengebieden is geweest vanwaar mensen zich in steden vestigden, worden familienamen waarin het woord 'veen' voorkomt algemeen aangetroffen.

In Kamper bronnen uit de eerste helft van de 14de eeuw wordt de naam tientallen keren vermeld. In het oudste burgerboek staan nieuwe burgers met deze naam, zoals Ludeken Dingburchssoen van den Vene (1307), Tydeman Jacobssoen van den Vene (1307), Gert Ludolfs van den Vene (1307), Dirk Ludolfs van den Vene (1309) en anderen, waarvan de voornamen tot ver in de 16de eeuw in de families gehandhaafd bleven.¹ In het laatste kwart van deze eeuw komen de namen van Gerbert, Claas, Heine, Jacob, Geerlof, Johan, Hendrik en Peter van den Vene voor op lijsten van gezworenen, hoofdmannen en gemeensmannen. Bovengenoemde Geerlof was lid van de Raad van Kampen in de periode 1374-1394.²

De stamvader van het hierna behandelde geslacht Van den Vene zal ongetwijfeld verwant zijn geweest aan een of meer van bovengenoemden, maar omdat Kamper bronnen uit de eerste helft van de 15de eeuw schaars zijn, is daarvan geen bewijs te leveren.

We beginnen de genealogie daarom met Johan Ludekensz van de Vene, die in 1460 is overleden. Hij was een tijdgenoot van Johan Tidemansz van den Vene, die evenals hij lid was van de Raad van Kampen. Twee mensen in eenzelfde functie met dezelfde voornamen en familienamen zijn zonder een toegevoegd patroniem (Ludekensz, Tidemansz) niet in de bronnen van elkaar te onderscheiden. Gelukkig zegelden de Van den Vene's in de 15de en 16de eeuw de stukken waarin zij als schepenen genoemd worden, met

zegels waarop hun verschillende familiewapens staan, zodat ook aan de hand daarvan kan worden vastgesteld uit welk geslacht zij stamden.

Niet alleen het onderscheid tussen de verschillende families Van den Vene is soms moeilijk te bepalen, maar doordat in deze families vaak dezelfde voornamen aan de kinderen werd gegeven, is ook de band tussen de generaties niet altijd duidelijk. Het bezit van leengoed kan dan uitkomst brengen. Johan Ludekensz van den Vene en zijn nakomelingen hadden dergelijk goed in de vorm van land en tienden in bezit.

Tienden bestonden uit de opbrengst van de gewassen die geoogst werden op land dat de landsheer – voor Overijssel was dat de bisschop van Utrecht – ter ontginning had beschikbaar gesteld. Oorspronkelijk moest het tiende deel van de oogst aan de bisschop worden afgedragen, maar later beleende hij (schonk onder voorwaarden) met het tiendrecht dikwijls onderdanen, die van de bewerker van de grond in plaats van een tiende deel in natura ook wel genoeg namen met een evenredige waarde in geld. In de regel ging een leengoed na de dood van de leenman over op zijn oudste erfgenaam. Deze kon het niet zonder meer in bezit nemen, maar hij of zij moest er door de leenheer (in dit geval de bisschop van Utrecht) opnieuw mee worden beleend. Voor de hernieuwde belening moest de leenman aan de leenheer geld geven of een schenking doen. Beleningen en herbeleningen werden in Overijssel vanaf het eind van de 14de eeuw bijgehouden in leenregisters door de met leenzaken belaste bisschoppelijke ambtenaren. Door het erfelijk karakter van leengoederen kunnen aan de hand van die registers vaak meerdere generaties van beleende geslachten met zekerheid aan elkaar gekoppeld worden.

De genealogie

I Johan Ludekensz van den Vene. Hij komt voor als gemeensman in het Broederespel 1436-1447 en in het Horstespel 1448-1452. In of voor 1457 werd hij in de Raad gekozen, waarin hij tot zijn dood zitting hield.³ Johan bezat onroerend goed in en buiten de stad. In 1443 kocht hij twee derde delen van een maat land bij de touwbaan. Van de kerkmeesters van het Sint-Geertruidengasthuis kocht hij op 15 januari 1460 nog een stuk land bij de touwbaan, dat grensde aan het land dat hij al bezat. In 1444 kocht hij drie akkers land in Dronthen en in een stuk uit 1446 wordt hij genoemd als eigenaar van een huis in de Nieuwstraat. Een huis in de Oudestraat had hij voor de

helft gekocht in 1447. Een belangrijk bezit vormden zijn tienden op Kamperveen. Hij werd op 24 oktober 1434 als erfgenaam van zijn grootmoeder Bette van den Vene [geboren Spaen?] beleend met het vierde deel van de zogenaamde Noordertienden van Kamperveen en met het vierde deel van de tienden van 13 akkers land gelegen nabij de kerk van Kamperveen. Het Heilige-Geestgasthuis in Kampen had van de Noordertienden de helft als leengoed in bezit.⁴

Met dit leengoed was omstreeks 1380 Herman Spaen beleend en op 26 april 1394 herbeleend. Herman Spaen's zuster Bette werd met haar zoon Johan als hulder met dit goed beleend op 10 december 1400. Bette leefde nog op 6 augustus 1433, want op die datum vroeg zij uitstel van belening aan. Duidelijkheid verschaffen ons deze beleningen niet, want haar zoon Johan in 1400 als hulder en haar kleinzoon Johan in 1434 als nieuwe leenman zou betekenen dat de laatste geen zoon van een Ludeken kon zijn. Nu gebeurde het wel dat een kind die naar zijn moeders vader werd genoemd diens patroniem erbij kreeg. De vader van zijn moeder kan Johan Ludekensz hebben geheten. Het blijft echter een veronderstelling.

Johans vrouw heette Stijne. Haar familienaam heb ik niet aangetroffen. In een aantekening van de bekende genealogen Van Rhemen⁵ wordt een keer vermeld dat zij uit het geslacht Witte stamde, terwijl zij haar in een ander handschrift noemen als een lid van de familie Van den Sonnenberg. Het laatste lijkt het meest waarschijnlijk, want een van de vier kwartierwapens van zoon Ludeken is het wapen van die familie.

Johan Ludekensz van den Vene is overleden tussen 15 januari en 30 mei 1460. Zijn vrouw heeft hem bijna een kwart eeuw overleefd. Zij maakte op 9 januari 1483 een testament waarin zij voor niet nader omschreven liefdadige doelen het voor die tijd formidabele bedrag van 400 heren ponden reserveerde. Tot uitvoerders van haar laatste wil koos zij haar kinderen mr. Ludeken, die toen al domdeken in Utrecht was, mr. Tideman, Johan, Hendrik en Stijne. Zij moesten haar nalatenschap gelijk delen, doch de tienden op Kamperveen moesten komen aan diegene van haar kinderen die daar volgens het leenrecht mee moest worden beleend.

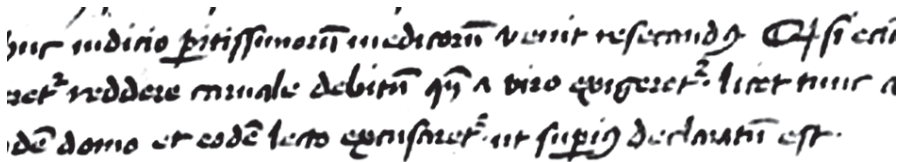
Twee van haar kinderen voerden de titel 'meester'; zij hadden rechten gestudeerd aan een universiteit in een verre stad. In de Noordelijke Nederlanden was geen mogelijkheid om een hogere studie te volgen dan een vooropleiding aan een Latijnse school. Drie van haar zonen werden achtereenvolgens in de Raad gekozen, zij waren dus burgemeesters van Kampen. Ook drie van haar kleinzonen werden in de Raad gekozen. Enkele anderen

van haar nakomelingen hebben hoge kerkelijke posities verworven. Na de datum waarop Stijne haar testament maakte, wordt haar naam nog een keer in de bronnen aangetroffen, namelijk in het testament van haar zoon Tideman, gemaakt op 21 augustus 1483.

De kinderen van het echtpaar Van den Vene-Witte waren, in de volgorde zoals in Stijne's testament genoemd:

1 Mr. Ludeken van den Vene, geboren in 1439. Van zijn jeugd en waar hij zijn vooropleiding heeft genoten, is niets bekend. Voor zijn universitaire studie trok hij naar Parijs, waar hij aan de universiteit in 1457 de graad van baccalaureus behaalde en in 1458 die van licentiaat in de rechten. Op 6 mei 1459, dus op 20-jarige leeftijd, werd hij gekozen tot procurator van de natio anglicana.⁶ Hoewel hij in latere bronnen wel wordt aangetroffen met de titel van doctor in de beide rechten, werd hij toch in de regel aangeduid met de titel magister (meester, mr.). In een ongedateerd stuk uit de 15de eeuw, dat hij zelf schreef en eigenhandig ondertekende, noemt hij zich ook magister.⁷ De eerste keer dat zijn naam in Kamper bronnen wordt aangetroffen is in een stuk van 13 februari 1471, wanneer hij optreedt als getuige bij de stichting van een vicarie op het altaar van St. Olaf in de Sint-Nicolaaskerk. Hoewel hij in hetzelfde jaar werd aangesteld tot domdeken te Utrecht, wordt hij in het stuk niet aangeduid met een titel.⁸

Hij was een scherpzinnig rechtsgeleerde, die door bisschop David van Bourgondië (1455-1496) als zijn belangrijkste raadsman werd beschouwd. Door toedoen van de bisschop werd Ludeken op 11 juli 1471 door de kanuniken van het Domkapittel aangenomen als hun deken. Jan Proeys, zijn voorganger, was uit zijn functie ontzet.

hinc iudicio p[ro]fessionis iudiciorum v[er]it[ate] resp[ect]u Officiarii
et reddere iudicium q[uo]d a v[er]o exp[er]t[is] licet tunc a
de domo et eade[m] loco exp[er]t[is] ut sup[er] dictu[m] est.

per me Ludolphu[m] de v[er]o iudicium magistru[m] ac v[er]it[ate]
iudicium resp[ect]u iudiciorum

Advies over het huwelijk van melaatsen in het handschrift van de jurist mr. Ludeken van der Vene, 15de eeuw (detail).

Oud Archief Kampen, inv. nr. 10, fol XXXIII (Gemeentearchief Kampen)

In de bisschopsstad Utrecht waren vijf kapittels, namelijk die van de Dom, welke het belangrijkste was, Sint-Salvator, meestal Oudmunster genoemd, Sint-Marie, Sint-Jan en Sint-Pieter. Oorspronkelijk werden de kapittels met hun kerken, scholen en wat er nog meer toe behoorde bestuurd door de proosten, maar omdat deze in hun kwaliteit van aartsdiaken betrokken raakten bij het bestuur van het bisdom en vaak langdurig afwezig waren, werd het dagelijks bestuur van de kapittels op de schouders van de dekenen gelegd.

Elk kapittel had zijn eigen inkomsten, die hoofdzakelijk bestonden uit de opbrengst van landerijen en ander goed, die vanaf de stichting van de kapittels daaraan waren geschonken.

De proost verdeelde oorspronkelijk deze inkomsten onder de kanunniken, maar later nam de deken de verdeling over. De proost hield een eigen inkomen uit aan hem toegewezen goederen, de zogenaamde proosdijgoederen. Ook de dekenen, scholasters (toezichhouders op de kapittelscholen) en thesauriers (beheerders van de kerkschatten) hadden inkomsten uit eigen goederen. De rest, een aanzienlijk kapitaal, werd als zogenaamde prebenden onder de kanunniken verdeeld, doch niet onder alle kanunniken, maar alleen aan een voor elk kapittel vastgesteld aantal. Het op vastgestelde tijden gemeenschappelijk zingen van gebeden in de kapittelkerk was in feite het enige wat de kanunniken voor hun inkomsten behoefden te doen. Zij gedroegen zich verder als leken en leidden over het algemeen een goed leven. Zij woonden in eigen huizen in de immuniteit, zoals het afgepaalde terrein van het kapittel werd genoemd, hadden dienstknechten en dienstmeiden en verzamelden boeken en kunstvoorwerpen. Zij behoefden niet riddersmatig (van adel) te zijn, maar wel van vrije en wettige geboorte, dus niet horig, keurmedig of wastinsig⁹ en vrij van lichamelijke gebreken, hoewel dat laatste kon worden gecompenseerd door een academische titel. Kennis van het Latijn was noodzakelijk.

Als een door het kapittel aangenomen kanunnik er de leeftijd voor had, moest hij zich laten wijden tot subdiaken, diaken of priester. Trouwen mocht hij daarom uiteraard niet, maar velen hadden concubines, bij welke zij kinderen verwekten. Daarover werd niet geheimzinnig gedaan: veel kanunniken bedeeden in hun testament hun natuurlijke kinderen met aanzienlijke bedragen of met goederen. Het was niet toegestaan om in een kapittel meerdere prebenden in bezit te hebben, maar een kanunnik kon wel tegelijkertijd in meerdere kapittels tot een prebende gerechtigd zijn.

Ludeken van den Vene was behalve deken van het Domkapittel ook nog een

te gerechtshof, dat De Schijve werd genoemd, naar de vorm van de tafel waaraan het zitting hield. Omdat de Staten van Utrecht dit hof in strijd met het Utrechtse landrecht bevonden, werd het in 1477 weer opgeheven. In 1484 ging Ludeken met de heer van IJsselstein en de deken van Sint-Jan namens keizer Maximiliaan en bisschop David op reis om bepaalde zaken te regelen. Als gezant van de bisschop ging hij in 1490 op een missie naar de hertog van Saksen.

Tientallen keren wordt zijn naam genoemd in de notulen van vergaderingen die de bisschop met zijn Overijsselse edelen, steden en andere landslieden hield, zoals de klaringen op de Spoolderberg en de bijeenkomsten in Vollenhove. Soms werd hij er op uit gestuurd om als moetsoensman (bemiddelaar) geschillen te helpen oplossen.

Als domdeken leidde hij in 1496 de verkiezing van Frederik van Baden tot bisschop van Utrecht. In 1499 werd hij door deze bisschop, toen die enige tijd afwezig was, aangesteld als een van de vier stadhouders van het bisdom. In de strijd tussen Philips de Schone en hertog Karel van Gelre heeft Ludeken een bemiddelende rol gespeeld. Bij het sluiten van een verdrag tussen beide vorsten werden Johan van Montfoort en Ludeken van den Vene als conservatores (bewaarders) daarvan aangewezen. In april 1506 wilden zij niet optreden als conservatores maar als bemiddelaars. Zij ontwierpen een verdrag dat de goedkeuring van Philips kon wegdragen, zoals uit een brief van diens raadsman van 22 april 1506 blijkt. Hertog Karel ging met het voorgestelde echter niet akkoord en hervatte zijn strijd met de Habsburgers.

Voor zijn vaderstad Kampen ging Ludeken in 1478, samen met stadssecretaris Jacobus Byndop, naar Frankrijk om bij de koning, het parlement te Parijs of bij een rechtbank te bewerkstelligen dat twee schepen van Kamper burgers, die naar Dieppe waren opgebracht, zouden worden teruggegeven aan de eigenaren en dat de bemanning zou worden vrijgelaten. Koning Lodewijk gaf het Kamper gezelschap een vrijgeleide om met acht personen en acht paarden door zijn land te reizen en hij gebood zijn ambtenaren om hen te helpen bij het volbrengen van hun missie.¹¹

In Kampen bezat Ludeken een huis in de Oudestraat aan de westzijde, staande naast het huis de Eenhoorn. In 1510 worden zijn erfgenamen genoemd als eigenaren van dit huis.¹² In het jaar voor zijn dood kocht hij nog een jaarlijkse rente van drie oude schilden, waarbij voor de betaling een huis in de Nieuwstraat tot onderpand stond.¹³ Een deel van zijn bezit heeft hij nagelaten aan instellingen in Kampen. De inkomsten van 15 goudgulden per jaar uit een obligatie ten laste van de stad Kampen, die hij

kocht in 1498, moesten worden verdeeld tussen de Uiterwijksvergadering, de Sint-Nicolaaskerk en het Sint-Geertruidengasthuis.¹⁴

Moeilijkheden had Ludeken af en toe ook. Hij werd beschuldigd van corruptie en nepotisme. Het eerste ontkende hij met kracht, maar aangaande het laatste is bekend dat hij zijn neef Jan van Uterwijck een plaats als kanunnik in het Domkapittel bezorgde. Vreemd is dat echter ook weer niet, want Utrechtse prelaten mochten bij vastgelegde toerbeurten benoemingen doen. In 1496, na de dood van zijn meester en beschermheer bisschop David, kreeg hij het aan de stok met de Utrechtse burgemeester Evert Zoudenbalch, wiens familie het recht was ontnomen om een heerlijkheid van het Domkapittel in pacht te houden. Evert zei dat hij Ludeken wel eens een kopje kleiner zou maken. Bij partijtwisten in de stad werd het voor een aantal geestelijken, waarbij ook Ludeken, zo onveilig dat zij de stad Utrecht moesten verlaten. Ludeken is zelfs door het kapittel afgezet, maar hij werd later weer in zijn waardigheid hersteld. Het schijnt dat men Ludeken er van heeft verdacht dat hij een Occamist¹⁵ was, maar dat was niet te bewijzen. Hij was meer politicus en diplomaat dan geestelijke. Tot welke staat hij zich heeft laten wijden, is niet bekend. Hij was door zijn hoge positie in staat om Wessel Gansfort, mocht die worden beschuldigd van ketterij, van advies te dienen. Deze Gansfort, een befaamd theoloog en medicus, schrijver van theologische en filosofische boeken, had Ludeken ontmoet in zijn Parijse jaren.¹⁶

Domdeken Ludeken van den Vene stierf op 16 december 1508 in Utrecht. Hij werd op 25 januari 1509 opgevolgd door Jacob van Appeltern. Uit een oude aantekening blijkt dat het deksel van de sarcofaag waarin Ludeken werd begraven zo groot was dat een stuk uit een muur moest worden weggebroken om die te kunnen vervoeren.

In zijn boedel bevond zich veel zilverwerk, zoals bierpullen, een blaker, een wijwatervat, zilveren roemers, zoutvaten, waterpotten en twee zilveren schalen die elk ruim 27 ons wogen. Op een veiling die van zijn bezittingen werd gehouden bracht dit zilverwerk 1588 goudguldens op. Aan contant geld had hij 1534 goudguldens in huis. Hij had twee paarden die respectievelijk 264 en 59 goudguldens waard waren, zijn huis was 800 goudguldens waard en zijn huis binnen de immuniteit van het kapittel bracht 817 gouden schilden op.¹⁷ In zijn slaapkamer had Ludolf een van de meest monumentale boeken die ooit waren gemaakt, namelijk het *Speculum* van Vincent van Beauvais.¹⁸

De oudheidminnaar en genealoog Aernout van Buchel beschrijft in zijn

Door Arnout van Buchel gemaakte afbeelding van een raam in de kapel waarin domdeken Ludeken van den Vene werd begraven. De vier wapens zijn van links naar rechts: Van den Vene, onbekend, Van den Sonnenberg, Voorne.

(Uit het handschrift: Monumenta van Arnout van Buchel. Utrechtse Archieven).

Monumenta de gebrandschilderde ramen met familiewapens en andere voorstellingen in de kapel waarin Ludeken werd begraven. Ook heeft hij aangetekend wanneer hij tot deken werd aangenomen. Verder noemt hij het dodenboek van het vrouwenklooster te De Bilt, waarin staat dat men ieder jaar op de sterfdag van deken Ludeken van de Vene, doctor in de beide rechten, voor diens zieleheil een gedachtenisdienst moest houden.¹⁹ Uit het bovenstaande blijkt dat Ludeken, die nu in zijn vaderstad Kampen geheel is vergeten, in zijn tijd een bekend en invloedrijk man geweest is.

2 Mr. Tideman van den Vene, volgt IIa.

3 Johan van den Vene, volgt IIb.

4 Hendrik van den Vene, volgt IIc.

5 Christina of Stijne van den Vene. Zij trouwde met Herman van Uterwijck, zoon van Herman van Uterwijck en Beerte van Rees. Als weduwe komt zij voor in 1489 en 1492.²⁰

Herman van Uterwijck maakte op 10 juli 1483 een testament waarin hij na zijn dood zijn vrouw Stijne van den Vene, zolang zij niet hertrouwt, al zijn bezittingen in de jurisdictie van Kampen in vruchtgebruik geeft. Hij geeft haar verder nog een tiende deel van zijn bezit buiten Kampen. Aan zijn natuurlijke zoon Herman geeft hij 100 goudguldens en aan zijn natuurlijke dochter Beerte 75 heren ponden. Als zij sterven zonder kinderen na te laten dan moet dat wat zij van hem gekregen hebben terugkeren naar zijn erfgenamen, behalve wanneer zij geestelijke worden, want dan mag het geld in een orde of klooster blijven. Tot executeurs van zijn testament kiest hij Herman van Uterwijck Roderikszoon, Roderik Putte, mr. Tideman van den Vene en Johan van den Vene, die hij tevens benoemt tot mombers over zijn wettige en zijn natuurlijke kinderen.²¹ Een van zijn wettige kinderen was mr. Johan van Uterwijck, vice-domdeken te Utrecht, die op 18 oktober 1540 een huis in Kampen verkocht aan Hendrik van Erp en joffer Hendrika [van den Vene]. Als zijn mombor trad toen zijn neef burgemeester Timan van den Vene op. Het verkochte huis behoorde mede toe aan mr. Johans zuster joffer Beerte van Uterwijck.²² De erfgenamen van wijlen mr. Johan van Uterwijck verkochten op 15 september 1545 aan het Soete Naeme Jesushuis in Kampen een jaarlijkse rente, gaande uit onroerend goed van burgemeester Timan van den Vene en Hendrik van Erp.²³

IIa Mr. Tideman van den Vene. Hij wordt in zijn moeders testament als tweede genoemd, maar hij zou wel eens de oudste zoon geweest kunnen zijn, want hij werd op 30 mei 1460, na de dood van zijn vader, beleend met een gedeelte van de Noorder- en andere tienden op Kamperveen.

Op 16 november 1462 werd hij door de proosdij van Sint-Lebuinus te Deventer beleend met de helft van het goed Besemenge in de buurtschap Zuthem in het schoutambt Zwollerkerspel. Hij toonde aan de proosdij verschillende akten waaruit zijn rechten op het goed bleken.²⁴ De andere helft van dit goed, dat ook wel Basemenge of Boesemenge werd genoemd, was leengoed van de Kamper familie Van Wilsem.²⁵ Uit deze familie stamde Tidemans vrouw Femme van Wilsem, van wie het aan Tideman opgedragen deel van het leengoed ongetwijfeld afkomstig was.

Omstreeks 1465 werd hij in de Raad van Kampen gekozen, waarin hij tot zijn dood zitting hield. In de bronnen is hij alleen van Tideman of Tijman van de Vene uit het geslacht van Johan van den Vene Timanszoon te onderscheiden als hij met verwanten voorkomt of als de titel 'mr.' aan zijn naam vooraf gaat. Zo wordt hij met zijn titel genoemd in een akte van 30 april

1467 waarin hij optreedt als momber (voogd) van Claas van Wilsem. Deze Claas verkoopt aan mr. Tideman, die hij zijn zwager noemt, op 22 november 1471 de helft van een maat land nabij de Koeburcht, waarvan Tideman de andere helft al in bezit had, en een vierde deel van een maat land gelegen tussen de Koeburcht en de Zwartendijk. Van dit laatstgenoemd stuk land had Tideman al een vierde deel in bezit. In hetzelfde jaar verkocht Claas van Wilsem hem nog een klein aandeel van het huis De Rode Leeuw in de Oudestraat. Het betrof de helft van een vierde part van 1/16de deel van dit huis. Tideman bezat al een deel van het huis dit even groot was als het deel dat hij van zijn zwager kocht, zodat nu hij eigenaar was van 1/64ste deel.

Van Arent van Arler kocht hij op 5 mei 1473 een huis in de Nieuwstraat op de hoek van de Morrensteeg, dat belend werd door het huis van zijn moeder, die in de akte Stijne van den Vene wordt genoemd. Van de stad Kampen had hij in 1468 een huis in de Hofstraat en een huis in Brunnepe gekocht. Mannen met de naam Tideman (Tijman, Timan) van den Vene komen in de periode van 1456 tot 1483 dikwijls in de bronnen voor, maar zekerheid over welke Tideman bedoeld wordt, is er niet²⁶.

Mr. Tideman is overleden in 1483. Op 21 augustus van dat jaar maakte hij een testament, waarin hij zijn **natuurlijke dochter Grete** bedenkt met 150 goudguldens en zijn wettige kinderen, waarvan er slechts één met name wordt vermeld, benoemt tot zijn erfgenamen. Hij geeft aan de Sint-Nicolaas-kerk, het Heilige-Geestgasthuis, het Sint-Geertruidengasthuis en de minderbroeders legaten. De minderbroeders moeten hun legaat besteden aan de herbouw van hun kerk. Aan de Heilig-Sacramentsmemorie schenkt hij 40 heren ponden, die moeten worden belegd tegen 2 heren ponden per jaar. Voor deze 2 heren ponden moet de priester van die memorie ieder jaar op zijn sterfdag een mis opdragen en voor zijn zieleheil bidden en moeten kaarsen en brood voor de armen worden gekocht.

Zijn vrouw Femme mag na zijn dood met hun dochter Catharina in het huis blijven wonen zolang zij niet hertrouwt. Tot executeurs van zijn testament benoemt hij zijn broeders mr. Ludeken de domdeken, Johan en Hendrik, zijn vrouw Femme en zijn moeder Stijne.²⁷

Echtgenote Femme was waarschijnlijk in 1483 nog niet erg oud, want in zijn testament heeft mr. Tideman het over de mogelijkheid dat er nog kinderen kunnen worden geboren, die ook zijn erfgenamen zullen zijn. Zijn wettige kinderen waren, zoals blijkt uit andere bronnen, de volgenden:

1 Catharina van den Vene. Zij werd op 23 juli 1484, na de dood van haar vader, beleend met diens tienden op Kamperveen. Haar oom Johan van den Vene deed voor haar de leenhulde. Na het overlijden van deze oom werd een andere oom, namelijk Hendrik van den Vene in diens plaats tot hulder gekozen. Deze deed de leenhulde voor zijn nicht op 27 juni 1494. Aan oom Hendrik verkocht Catharina haar leengoed, zodat deze er op 16 mei 1498 mee kon worden beleend.²⁸

2 Timanna van den Vene. Zij werd op 17 september 1484, onder hulderschap van Johan van den Vene, beleend met wijlen haar vaders leengoed Besemenge in Zuthem. Na Johans dood deed diens broer Hendrik van de Vene op 27 juni 1494 de leenhulde. In 1497 werd Hendrik zelf beleend met dit goed, dat hij van zijn nicht Timanna had gekocht.²⁹

Van zowel Catharina als Timanna van de Vene is na 1498 geen spoor meer in de bronnen te ontdekken. Beiden kozen hun oom Johan om voor hen als hulder op te treden toen zijn met goederen werden beleend en beiden verkochten deze goederen aan hun oom Hendrik. Opmerkelijk is dat oom Johan op dezelfde dag voor zijn nichten, die met geheel verschillende goederen beleend waren, de hulde deed.

Iib Johan van den Vene. Hij bekleedde diverse stedelijke ambten. Zo was hij in 1467 kerkmeester van het Sint-Geertruidengasthuis, in 1472 memorie-meester van de Heilig-Kruismemorie, 1479-1480 kerkmeester van de Sint-Nicolaaskerk en 1488-1489 waardijn. In 1469 en in de periode 1475-1483 was hij lid van de Gezworen Gemeente en hij werd als opvolger van zijn in 1483 overleden broeder Tideman in 1484 in de Raad van Kampen gekozen, waarin hij tot zijn dood zitting hield.

Hij is twee keer gehuwd. Zijn eerste vrouw was Femme van der Linde, die op 4 september 1479 een testament maakt waarin zij het huis waarin zij wonen en al het daarin aanwezige huisraad aan haar man nalaat. Ook geeft zij hem, te bekostigen uit haar nalatenschap, een jaargeld van 50 heren ponden, nog een jaarlijkse rente van 5 heren ponden en al het contante geld. Na zijn dood moet al het van haar geërfde geld en goed besteed worden aan liefdadigheid. Tot zaligheid van haar ziel geeft zij het tiende deel van dat wat zij aan bezittingen heeft in de jurisdictie van Kampen aan een aantal met namen genoemde geestelijke instellingen en aan het stichten van een vergadering [de latere Vene-Lindevergadering] welke moet komen in een huis, gelegen achter haar op de Burgwal staand huis, dat moet worden

gereed gemaakt om te kunnen worden bewoond door vier arme mensen. Voor het onderhoud van deze armen reserveert zij 10 heren ponden per jaar. Aan haar broer mr. Johan van der Linde vermaakt zij een jaargeld van 30 heren ponden en een huis op de Burgwal dat wordt bewoond door Lijsbeth van Benthem. Ook haar broeders erfdeel moet, als hij geen wettige kinderen zal nalaten, na zijn dood worden besteed aan liefdadigheid.

Femme moet erg rijk zijn geweest. Als we de aan de met namen genoemde instellingen (kerken, kloosters, gasthuizen) gegeven legaten optellen, komen we aan een bedrag van 270 heren ponden. De hoofdsommen van de aan haar man en haar broer gegeven jaargelden kunnen we stellen op meer dan 3500 heren ponden, terwijl haar bezit aan huizen minsten een waarde had van 1000 heren ponden. Ook bezat zij landerijen en ontving zij jaarlijks inkomsten uit onroerend goed.

Tot executeurs van haar testament koos Femme haar zwager mr. Tideman van den Vene, haar man Johan van den Vene, Johan Coepsz en Bathe van der Hoeve.³⁰

Gevelsteen van de voormalige Vene-Lindevergadering, gesticht door Femme van der Linde, vrouw van Johan van den Venen. (Collectie Stedelijk Museum Kampen)

Femme van der Linde was niet alleen de stichteres van een vergadering, maar ook van twee fundaties. Een fundatie was een door een priester te verrichten dienst op een door de stichter aangewezen altaar, op vastgestelde dagen. Voor het verrichten van deze dienst, het opdragen van een mis, kreeg de priester geld uit het fundatiefonds. De eerste was een fundatie op

het Sint-Agathenaltaar in de Sint-Nicolaaskerk, waarvan de familie Van den Vene het recht had om de priester te benoemen, het collatierecht. De tweede fundatie was gevestigd op het altaar van de Eerste Misse in de Sint-Nicolaaskerk en gewijd aan Sint-Jan-Evangelist en Sint-Laurentius.³¹

Na Femme's dood is Johan van den Vene hertrouwd met Beerte van Uterwijck, die een zuster was van Wolter van Uterwijck (lid van de Raad van Kampen 1505-1519), welke in 1507 voor haar optrad als mombler. Beerte en Wolter van Uterwijck waren kinderen van mr. Hendrik van Uterwijck, die van 1451 tot zijn dood in 1482 lid was van de Raad van Kampen, en van Geertruid, die een dochter was van Wolter Stelling.

Johan van den Vene werd in de jaren 1484-1493 enkele keren opgeroepen om in zijn kwaliteit van leenman op te treden als getuige bij beleningen.³²

In 1477 kocht hij een jaarlijkse rente van 5 heren pond, gaande uit een huis in de Hofstraat en in 1478 kocht hij een huis in de Nieuwstraat in de Hagen.³³ Verder wordt hij nog genoemd als koper van een huis in Brunnepe en belender van een huis op de Burgwal.³⁴ Samen met anderen was hij executeur van het testament van wijlen de priester mr. Marten Willems.³⁵

Johan van den Vene is overleden in 1493.

Beerte van Uterwijck, Johans tweede vrouw, heeft hem minstens 25 jaar overleefd. Op 7 augustus 1507 verkocht zij een huis en een hof Boven de Poort [de omgeving van de Graafschap], waarbij ook haar zoon Johan en haar broer Wolter betrokken waren. Joffer Beerte wordt genoemd in transportakten van 1507 en 1512.³⁶ Ten overstaan van de richter van Hollanderbroek [Oldebroek], schonk joffer Beerte op 21 april 1518 aan de armenmeesters van Kampen een jaarlijkse rente van 13 mudden rogge. Deze rente had haar vader in 1457 gekocht van Hendrik de Vos van Steenwijk.³⁷

De kinderen van Johan van den Vene en Beerte van Uterwijck waren:

1 Johan Johansz van den Vene, ook ter onderscheiding van zijn neef Johan Hendriksz van de Vene dikwijls Johan van den Vene de jonge genoemd. Hij is geboren omstreeks 1482.

In 1507 trad hij op als mombler van zijn moeder, zodat hij toen meerderjarig moet zijn geweest. In 1514 werd hij gekozen in de Gezworen Gemeente en in 1516 in de Raad. Ook hij werd tijdens de omwenteling van 1519, evenals zijn bovengenoemde neef, uit de Raad gezet.

Deze omwenteling was het gevolg van misstanden die in de loop van de tijd waren ontstaan als gevolg van nepotisme en corruptie waar leden van de Raad zich aan hadden schuldig gemaakt. Het ging over verkeerd gebruik

van de inkomsten uit de bieraccijns, het aanstellen van verwanten in stedelijke betrekkingen, het niet afrekenen van wijngelden en over dijkzaken. Het raadslid Johan van den Vene de jonge werd er van verdacht dat hij het maken van een stuk van de Ijsseldijk buiten de Venepoort, waarvan hij de onderhoudsplicht had, de stad in de schoenen had geschoven. In het voorjaar van 1518 werd er een commissie benoemd om de dijkzaken te onderzoeken, maar omdat sommige leden partijdig zouden zijn (bedoeld werden Geert van Ingen en Geert Borchartsz), werd er op 24 juli 1518 een nieuwe commissie benoemt. Deze wees de te maken dijkvakken en de onderhoudsplichtigen aan volgens de bestaande dijkboeken. Maar deze kwamen niet overeen met de opmetingen die pas gedaan waren. Er werden daarna enkele keren nieuwe opmetingen gedaan, maar men kon gerekend met Sallandse roeden van 18 voeten niet tot het juiste aantal roeden komen. Daarom werd besloten om de lengte van de voet zo groot of zo klein te maken dat men op het juiste aantal roeden zou uitkomen. Ook dat bracht geen uitkomst. Er werd een jaar lang vergaderd en gemeten. Op de vastgestelde raadsvergadering van 13 augustus 1519 kwam Johan van den Vene de jonge niet opdagen. Leden van de Gezworen Gemeente wilden daarom dat de Raad hem niet eerder weer in zijn vergadering zou toelaten dan nadat hij daartoe uitdrukkelijk werd verzocht. Johan werd er van verdacht dat hij oude documenten van Roderik van Uterwijck en diens dijkregister had laten verdwijnen. Er werd na enig geharrewar tussen Raad en Gezworen Gemeente besloten om Johan van den Vene aan te zeggen dat hij op straffe van een boete van 100 gouden schilden op de eerstkomende dinsdag in de vergadering moest verschijnen met medeneming van zijn documenten waaruit zijn betrekking tot de dijk moest blijken. Op die dag kwam Johan in de vergadering waar hij zijn documenten toonde aan de leden van de Gezworen Gemeente en tevens excuses maakte voor het feit dat hij op de vorige vergadering niet was verschenen. Op 20 augustus 1519 werd er opnieuw gemeten. Na de meting verklaarden de aanwezige dijkplichtigen dat zij akkoord gingen, maar voor het stuk dijk van $23\frac{1}{2}$ roeden dat oorspronkelijk uit de familie van Uterwijck kwam en dat nu door Johan van den Vene moest worden gemaakt was niemand komen opdagen. Op 3 september 1519 wordt joffer Beerte van Uterwijck, Johan van den Vene's moeder, onder ede gevraagd naar wat zij weet over het dijkvak dat wijlen Herman van Uterwijck eerst en daarna wijlen haar man Johan van den Vene moesten onderhouden. Zij verklaart dat toen zij en haar man het bij de dijk behorende land in eigendom kregen, zij de dijk onderhielden

naar aanwijzingen van andere dijkplichtigen, maar hoever hun dijkvak zich uitstreckte kan zij niet zeggen. Documenten over het land en de dijk heeft zij aan haar zoon Johan Johansz van den Vene gegeven. Zij weet dat er een akte ten name van Gosen Hirt bij was en een akte ten name van Harke Jansz [Naar hem is het Harkenhoofd genoemd]. Verder waren er nog drie of vier brieven over tinsen die uit dat land gevestigd waren. Herman Rode getuigt op dezelfde dag onder ede dat hij al 24 jaar een dijkvak onderhoudt. Hij had dikwijls met wijlen Herman van Uterwijck over dijkzaken gesproken en hij weet dat diens vak begon bij de grote steen en eindigde bij de steeg voorbij het laatste hoofd.

Na nog een aantal vergaderingen en het opstellen van diverse verklaringen werd uiteindelijk besloten om de 'zeven' op de dijk te laten komen. Dat betekende dat zeven onderhoudsplichtigen waarvan de dijkvakken nabij het omstreden vak lagen, moesten vaststellen van wie het was en zij moesten als er geen onderhoudsplichtige te vinden was, het bij de dijk behorende land aan iemand toewijzen. Uit een aantekening van 4 januari 1520 blijkt dat het land en dijk toen op naam van de stad Kampen waren gezet.³⁸

Johan Johansz de jonge had van zijn vader een oude rente geërfd gaande uit een huis in de Hofstraat. Zijn vader had die rente in 1477 van iemand overgenomen. In 1514 verkocht Johan deze rente aan Weime van der Straten. Om aan geld te komen zette hij in 1519 zijn vierde part van het huis De Silveren Helm in de Oudestraat tot onderpand aan Jutte Hendriks, toen deze hem geld leende.³⁹ Alleen of met zijn zuster Anna van den Vene wordt hij nog genoemd in een aantal overdrachten, soms als verkoper, maar ook wel als belender van onroerend goed.⁴⁰

Nadat hij uit de Raad van Kampen werd verwijderd, werd hij door het Utrechtse domkapittel tot kanunik gekozen. In Kamper bronnen uit 1538 en 1539 wordt hij domheer genoemd en wordt hij met een mombler geassisteerd bij rechtshandelingen. Heer Johan van den Vene, zijn zuster Anna van den Vene gehuwd met Gijsbert van Dort, verder Wolter van Uterwijck en Timan van den Vene (neef van Johan en Anna), verschenen op 15 september 1545 voor de Kamper schepenbank om als erfgenamen van wijlen mr. Johan van Uterwijck onroerend goed te verkopen.⁴¹

Johan had waarschijnlijk een natuurlijke dochter, want in een transportakte van 1 februari 1547 wordt de dochter van heer Johan van den Vene genoemd als belendster van een stuk land buiten de Broederpoort, de touwbaan genoemd.⁴² Johan is gestorven op 24 juli 1553.⁴³

2 Anna van den Vene. Als joffer Anna van den Vene, dus waarschijnlijk nog ongehuwd, verkocht zij samen met haar broer Johan op 18 mei 1514 een huis.⁴⁴ In akten uit 1543, 1545 en 1546 wordt zij genoemd als vrouw van Gijsbert van Dorth.⁴⁵ Deze was een zoon van Derk van Dorth (overleden in 1501), die eigenaar was van de havezate Blankena. Vanaf 1531 werd Gijsbert als riddermatige wegens Blankena verschreven voor de Overijsselse landdag; voor het laatst compareerde hij daar in 1546.⁴⁶ Anna van den Vene is overleden in 1588 en begraven in Deventer.⁴⁷

Schepenzegel van Johan van den Vene, 1491

Schepenzegel van Tideman van den Vene, 1471

Iic Hendrik van den Vene. Zijn naam komt voor het eerst voor in een stuk van 11 november 1469 waarin hij met zijn broer Tideman wordt genoemd als momber van Stijne, de weduwe van Hendrik Foppen.⁴⁸ Voor Femme van Holtsende deed hij in 1484 leenhulde toen zij na de dood van haar vader Ernst van Holtsende werd beleend met land in Mastenbroek.⁴⁹

Hij was van 1487 tot aanvang 1495 lid van de Gezworen Gemeente, waarna hij in de Raad werd gekozen. Van dat hoogste bestuursorgaan van de stad Kampen bleef hij lid tot 1504, het jaar van zijn dood. Tevoren had hij ook functies bekleed. Zo was hij vanaf 1476 met onderbrekingen kerkmeester van de Sint-Nicolaaskerk en vanaf 1480, ook weer met onderbrekingen waardijn van de munt.⁵⁰

Na de dood van zijn broer Johan (overleden in 1493) werd hij in diens plaats hulder voor zijn nichten Catharina en Timanna, dochters van zijn ook overleden broer mr. Tideman, toen deze beide vrouwen werden herbeleend met hun leengoederen. Van nicht Timanna kocht hij in 1497 haar leengoed in Zuthem en van nicht Catharina kocht hij in 1498 haar tienden op Kamper-

veen, waarmee hij op 16 mei van dat jaar beleend werd. Hij bezat naast dit leengoed ook land in Dronthen, huizen in Kampen in de Oudestraat, in de Hofstraat en op de Burgwal.⁵¹ Verder was hij eigenaar van het grootste deel van het erf Keulvoet in de Onderdijkse polder.⁵²

Met anderen wordt Hendrik van den Vene in een document uit 1494 genoemd als executeur van het testament van Lijsbet, de weduwe van Johan Lijnslager, en in een stuk uit 1504 tot executeur van het testament van Ave Sijbrants.⁵³

De naam van zijn vrouw was Margaretha, die meestal Griete werd genoemd. Waarschijnlijk stamde zij uit het geslacht Witte.⁵⁴ Zij komt na de dood van haar man, die in 1504 is overleden, nog tot het jaar 1522 een aantal keren in de bronnen voor.⁵⁵

Hendrik van den Vene en Griete hadden de volgende kinderen:

1 Claas van den Vene. Hij was in de jaren 1522-1524 kerkmeester van de Sint-Nicolaaskerk. In 1525 trad hij als novice in het Minderbroedersklooster (Franciscanerklooster) in Kampen in. In hetzelfde jaar deed hij professie. Bij zijn intrede werd een akte van scheiding en verdeling opgemaakt tussen hem en zijn broers en zuster, waarin zij het van hun ouders en van hun oom de domdeken verkregen goed verdelen. Aan Claas werden toegewezen de helft van het erf de Halve Oert in Zallikermarke, waarvan zijn neef Johan van den Vene de andere helft toebehoorde, een erf op Kamperveen, het vierde deel van het huis Den Silveren Helm in Kampen, een jaarlijkse rente van 4 heren ponden uit Dirck Monnickens huis in Brunnepe, een jaarlijkse rente van 13 oude vlaamse groten uit wijlen Lamme van Lovens hof in Brunnepe, de verbeterschap van een jaarlijkse rente van 12 heren ponden uit Albert Scroers huis, een jaarlijkse rente van een half vat boter ten laste van het klooster Clarencamp, de helft van een jaarlijkse rente van een vat boter uit goederen aan de Kuinredijk, waarvan zijn broeder Johan de andere helft in bezit had, een jaarlijkse rente van 3 koppen boter uit goed te Barspijk, een jaarlijkse rente van een oud gouden schild uit Tybbenerf bij Westenholte, de helft van een obligatie ten laste van de stad Kampen en de helft van een vierde deel van een obligatie van 15 goudguldens en 2 hoornsguldens.

Broeder Claas was hiermee volledig afgescheiden van zijn broeders en zuster, doch onder de voorwaarde dat deze zijn **natuurlijke zoon Jacob** een lijfrente van 10 goudguldens per jaar zouden geven en bij zijn dood aan de executeurs van zijn testament een som van 50 goudguldens. De overeenkomst zou niet gelden als Claas geen professie deed.⁵⁶

Claas heeft dus wel professie gedaan maar is kort daarop, namelijk vóór 29 oktober 1525 overleden. De executeurs van zijn testament, te weten de priester Hendrik Buest en zijn broer en zuster Tijmen en Margaretha van den Vene, dragen op die datum enige in de scheidingsakte genoemde goederen over aan de procurators van de armen, te weten het halve erf in Zalk, het erf op Kamperveen en enkele boter- en andere renten. De procurators betaalden voor deze goederen een som van 200 goudguldens, terwijl joffer Margaretha uit het erf op Kamperveen jaarlijks 10 goudguldens zou ontvangen.⁵⁷

Bij zijn leven had broeder Claas aan de armen van Kampen al een rente van een halve ton boter geschonken.⁵⁸ Het vierde deel van het huis Den Silveren Helm had Claas belast met een jaarlijkse rente die in 1534 van eigenaar wisselde.⁵⁹ Van Jacob, de natuurlijke zoon van Claas van den Vene, is verder niets bekend.

2 Johan Hendriksz van den Vene, volgt IIIa.

3 Timan Hendriksz van den Vene, volgt IIIb.

4 Margaretha Hendriks van den Vene. Zij is waarschijnlijk ongehuwd gebleven of pas op oudere leeftijd getrouwd. Op 20 december 1519 kocht zij met haar broer Timan en met Dirk toe Boecop als mombers drie/vierde deel van een jaarlijkse rente van 22 heren ponden, gaande uit een huis in de Oudestraat aan de oostzijde, gelegen tussen de huizen van Marten Voorne en Gerrit van Kuijck. Jacob van Holtsende kocht op dezelfde dag een vierde deel van deze rente. De kremer Peter Jansz en zijn vrouw Zwane waren de kopers. Joffer Margaretha van den Vene en Jacob van Holtsende hadden genoemd huis aan het kremersechtpaar verkocht. Dat kon de koopsom niet in eens voldoen en betaalde daarom tot het tijdstip dat het bedrag voldaan zou zijn ieder jaar een rente van 22 heren ponden. In feite was deze overeenkomst een hypotheek.

Op een openbare veiling kochten Johan en Timan van den Vene op 7 juli 1525 voor hun zuster joffer Greete een huis in de Geerstraat, welk huis zij op 15 november 1525 overdroeg aan de armen van Kampen. Zij werd bij deze overdracht geassisteerd door haar broer Timan en haar zwager Hendrik Hoff.⁶⁰ Met haar broers Johan en Timan als mombers verkocht zij op 8 november 1535 een huis in de Oudestraat aan de oostzijde.⁶¹

Hoe Hendrik Hoff als zwager van joffer Margaretha in de genealogie moet worden ingepast, is voornamelijk nog een raadsel.

IIIa Johan Hendriksz van den Vene. Hij werd op 17 april 1505, na de dood van zijn vader, beleend met diens leengoed in Zuthem en op 13 november 1505 met diens tienden op Kamperveen. Op 1 augustus 1514 kreeg hij van de leenheer toestemming om zijn vrouw Lubbe het vruchtgebruik van 50 heren ponden te schenken met het goed te Zuthem als onderpand.

Op dezelfde dag deed Alijt, de weduwe van Gerrit ten Bussche de jonge, die waarschijnlijk zijn schoonmoeder was, een leengoed in Mastenbroek aan hem over. Dit goed bestond uit de helft van 12 morgen land in het Oldeneler slag.⁶² In 1518 heeft Johan zijn tienden op Kamperveen verkocht aan het Heilige-Geestgasthuis, waarvoor de kerkmeesters tot betaling van de koopsom op 28 april 1519 een lening aangingen.⁶³

Johan werd in 1505 gekozen in de Gezworen Gemeente en in 1507 in de Raad. Daarin hield hij zitting tot 1519, het jaar waarin in Kampen een kleine revolutie uitbrak, die voor een aantal raadsleden, waarbij ook Johan tot afzetting heeft geleid.⁶⁴

Op 20 augustus 1510 was Johan momber van Adriana, de weduwe van Ernst Witte, en op 9 september van zijn moeder Griete; beide keren bij het opmaken van een transportakte. In 1515 verkocht hij aan Weijme, de weduwe van Jacob van der Straten, de schenkster van het prachtige koorhek in de Sint-Nicolaaskerk, een jaarlijkse rente van 5 goudgulden met als onderpand een huis in de Nieuwstraat, waarnaast aan de noordzijde Johan zelf woonde. Het verkopen van een rente was in feite het aangaan van een lening. Bij een voor die tijd gebruikelijke rente van 5 procent, betekende dit dat Johan 100 goudgulden van Weijme leende.

Johan komt nog in de bronnen voor op 8 november 1535, wanneer hij en zijn broer Timan optreden als momber voor hun zuster joffer Margaretha van den Vene, die op die datum een huis verkoopt.⁶⁵ Van zijn vader had hij een deel van het erf Keulvoet geërfd, dat later in bezit komt van zijn dochter. Voor 19 augustus 1538 is hij overleden. Op die datum verkocht Catharina, wijlen Johan van den Vene's dochter, met haar oom Timan als momber een huis. In de rekeningen van de Sint-Nicolaaskerk van 1537 staat dat een Johan van den Vene in dat jaar is gestorven.

Zijn vrouw was Lubbe ten Bussche. Zij was een zuster van joffer Gese ten Bussche, de mater van het Buschklooster in Zwolle.⁶⁶

De kinderen van Johan en Lubbe waren:

1 Hendrika van den Vene. Zij trouwde omstreeks 1539 met Hendrik van Erp, die in dat jaar ook werd gekozen in de Schepenmemorie. Hij werd in

1551 gekozen in de Gezworen Gemeente, maar werd daarin niet opgenomen toen men er achter kwam dat hij geen burger van Kampen was. In gedrukte bronnen wordt hij heer van Veghel genoemd. Hij was een zoon van Walraven van Erp tot Erp en Veghel en Maria van Bronckhorst.⁶⁷

Hendrik en Hendrika kochten op 18 oktober 1540 van hun verwanten Johan van Uterwijck en diens zuster Beerte een huis met hof in de Hofstraat op de hoek van de Morrensteeg dat aan de achterzijde grensde aan het huis dat oorspronkelijk in bezit was van Johan van den Vene, maar dat in 1540 aan Hendrika toebehoorde. Hun huis strekte zich nu uit langs de Morrensteeg van de Nieuwstraat tot de Hofstraat.⁶⁸ In 1541 verkochten zij een huis Boven de Poort [nu de Graafschap].⁶⁹

Hendrik van Erp is waarschijnlijk in 1559 overleden.

Ook na de datum van haar mans overlijden wordt joffer Hendrika's naam in een groot aantal bronnen aangetroffen. In 1566 bracht zij, met haar neef Ludolf van den Vene als momber, haar besloten testament bij de schout van IJsselmuiden.⁷⁰

Met als onderpand haar huis in de Nieuwstraat dat doorliep tot de Hofstraat, op de hoek van de Morrensteeg, leende Hendrika in 1567 een som geld waarvoor zij jaarlijks een rente moest geven van 12 goudguldens.⁷¹ Hendrika had van haar ouders land aan de Zwartendijk en de helft van het erf Keulvoet geërfd.⁷²

Zij was in 1581 collatrix van de vicarie op het Sint-Agathenaltaar in de Sint-Nicolaaskerk, gesticht door Femme van der Linde, en zij was tevens voorstandster van de Venevergadering achter de Sint-Nicolaaskerk, waarin vier arme vrouwen woonden. In 1598 waren haar schoonzoon Jorgen van Bucholtz en haar dochter Wilhelma van Erp de voorstanders.⁷³

Met het leengoed in Zuthem waarmee zij na de dood van haar vader in 1544 werd beleend, werd zij als weduwe van Hendrik van Erp in 1571 herbeleend. Na haar dood kwam dit leen in bezit van haar dochter Maria van Erp, in 1590 genoemd als weduwe van Hendrik van der Hoeve, die in het aartsbisdom Keulen woonde.⁷⁴ Hendrika is na 13 april 1585 overleden.⁷⁵

2 Catharina van den Vene. Met haar oom Timan als momber verkocht zij op 19 augustus 1538 een jaarlijkse rente van 2¹/₂ heren ponden, gaande uit een huis op de Oort.⁷⁶ Zij was getrouwd met Rutger van Haersolte, die van zijn schoonzuster Hendrika van den Vene in 1575 een volmacht kreeg om op te treden inzake de nalatenschap van haar tante Gese van den Bussche, materse van het Buschklooster in Zwolle.⁷⁷

IIIb Timan Hendriksz van den Vene. In 1516 werd hij aangenomen als lid van het gezelschap dat in de 14de eeuw was opgericht onder de naam ‘geleerde gesellen van den chore’, maar dat later bekend stond als de schepenmemorie. Dit is de eerste keer dat zijn naam in Kamper bronnen voorkomt. Hij werd in 1517 gekozen in de Gezworen Gemeente waarin hij slechts tot 1518 zitting hield. In het roerige jaar 1519 bekleedde hij geen stedelijke ambten. Ook het kerkmeesterschap van de Sint-Nicolaaskerk, dat hij in 1518 aanvaarde, was hij in 1519 kwijt. In 1520 trad hij echter weer in functie als kerkmeester, welk ambt hij maar twee jaar kon vervullen, want hij werd in 1522 in de Raad van Kampen gekozen. Tot zijn dood in 1554 bleef hij onafgebroken raadslid. Timans naam komt dikwijls in transportakten voor: als koper van een jaarrente uit goed te Brunnepe op 25 augustus 1519, als verkoper van land bij de Broederweg op 31 augustus 1519, als momber van zijn zuster Margaretha op 20 december 1519, als momber van joffer Beerte van Uterwijck op 15 februari 1520, opnieuw als momber van zijn zuster joffer Margaretha op 25 november 1525, als belender van een huis in de Oudestraat nabij de O.L.Vr. kerk op 20 december 1535 en als momber van zijn neef mr. Johan van Uterwijck, vice-domdeken te Utrecht, op 18 oktober 1540.

Schepenzegel van Johan Hendriksz
van den Venen, 1519

Schepenzegel van Timan van den Vene, 1526

Op 21 maart 1541 dragen Timan en zijn vrouw joffer Mechtelt hun vierde deel van het huis in de Oudestraat, genaamd Den Silveren Helm, over aan mr. Ernst Roelofsz Maler en diens vrouw Anna. Dit vierde deel was al acht jaar tevoren verkocht maar nog nooit gerechtelijk overgedragen. Anna had

met wijlen haar eerste man Hendrik Blauwe in 1534 ook al aandelen van dit pand, afkomstig van wijlen broeder Claas van den Vene, in bezit gekregen. Als momber over de kinderen van wijlen Jan ten Water trad Timan op in 1538, als momber van de priester Geert Kuinreturf in 1539, als momber van de priester Clemens van Hasselt ook in 1539, als momber van joffer Alijt Hoff in 1543, als momber van joffer Kathrina van Wilsem ook in 1543, en als momber van zijn nicht Anna van den Vene eveneens in 1543.

Van zijn neef Johan van den Vene Johansz, dom-kanunnik te Utrecht, kocht Timan in 1547 twee huizen nabij het Sint-Nicolaaskerkhof.⁷⁸ Voor zijn neef Johan van Uterwijck, vice-deken van het Domkapittel, trad hij in 1540 op als momber.⁷⁹

Van de door Femme van der Linde gestichte Vene-Lindevergadering worden Johan en zijn vrouw Mechtelt in 1545 genoemd als voorstanders. Op 18 juli 1553 komt hij voor als momber van de priester Hendrik van Heerde, die dan procurator is van de Uterwijcksvergadering en op 2 november 1553 tusslotte wordt hij nog genoemd als belender van een maat land tussen de Broederweg en Kalverhekkeweg gelegen.

Burgemeester Timan van den Vene is gestorven op 6 juli 1554. Op 20 augustus 1554 dragen zijn erfgenamen met de executeurs van zijn testament, te weten heer Gerard van den Vene, dom-kanunnik te Utrecht, joffer Lijsbeth van den Vene (met haar man Bartolt Sloet), Ludolph van den Vene, joffer Lubbe van den Vene, Claas Witte en de priester Hendrik van Heerde, aan de wezen van Kampen een jaarlijkse rente van 13 oude vlaamse groten over. De rente, die ging uit Lamme van Loenens hof in Brunnepe, wordt ook genoemd in de akte van scheiding van 1525 tussen de minderbroeder Claas van den Vene en zijn broers en zuster.

Timan was gehuwd met Mechtelt Schimmelpenninck, dochter van Gerrit Schimmelpenninck en Elisabeth van Barmantlo. Het *Nederland's Adelsboek* noemt een ander als vrouw van Timan.⁸⁰

Het echtpaar had de volgende kinderen:

1 Gerard van den Vene. Hij wordt als eerste genoemd in de akte van 6 juli 1554, waarin Timan van den Vene's erfgenamen aan de wezen een schenking doen. Hij was toen kanunnik van het Domkapittel in Utrecht. Hij werd niet genoemd als een de erfgenamen van Hendrik van den Vene, die in 1558 een geschil hadden met de stad Kampen. Een Gerardus de Venno Campensis is in 1586, dus na de reformatie, in armoede overleden. Gerrit van den Vene die in 1563 proost te Arnhem was, kan dezelfde zijn geweest.⁸¹

2 Elisabeth van den Vene. Zij was, zoals uit de eerder genoemde akte van 1554 blijkt, gehuwd met Bartolt Sloet, zoon van Johan Sloet en Mechtelt van Apeldoorn.⁸² Bartolt Sloet wordt genoemd als familielid wanneer in 1558 een geschil tussen de stad Kampen en de erfgenamen van Hendrik van den Vene wordt beslecht. Er was tussen partijen onenigheid ontstaan over land nabij het erf Keulvoet. Als erfgenamen worden genoemd joffer Henrica van den Vene, weduwe van Hendrik van Erp, Ludolf van den Vene en joffer Lubbeken van den Vene. De twee laatsten waren broer en zuster van Elisabeth. Elisabeth, die in de akte niet genoemd wordt, was reeds overleden. Op 22 juli 1559 werden haar broer Ludolf van den Vene en de Kamper schout Claas Witte benoemd tot mombers van haar zoon Tijman Sloet. Broer Gerard, de dom-kanunnik was mogelijk, omdat hij geestelijke was, al eerder met zijn broer en zusters van de nalatenschap van hun vader Timan afgescheiden.⁸³ Bartolt Sloet is in 1558 hertrouwd met Armgard van Doetinchem, dochter van Willem van Doetinchem en Catharina Ulger.⁸⁴

3 Ludolf van den Vene, volgt IVa.

4 Lubbe van den Vene. Zij trouwde in 1559 (huwelijksvoorwaarden 12 maart) met Jacob van Goltstein, burgemeester van Zutphen, wildforster van Wilp en Twello, begraven in Zutphen 30 april 1569, weduwnaar van Hendrika van Rijt. Uit het huwelijk sproten de zonen Johan van Goltstein, geboren in 1560, en Jacob van Goltstein. Deze zonen hebben hun vierde part van het erf Keulvoet in 1585 belast met 25 goudgulden per jaar.

IVa Ludolf van den Vene. Hij wordt in de eerder genoemde akte van 20 augustus 1554 met zijn broer Gerard en zijn zusters Elisabeth en Lubbe genoemd als erfgenaam en executeur van het testament van zijn vader. In 1559 werd hij gekozen in de Gezworen Gemeente en in 1565 tot kerkmeester van de Broederkerk. Met anderen trad hij in 1561 op als voorstander van de Uterwijcksvergadering. In of na 1566 is hij waarschijnlijk met zijn vrouw naar Steenwijk vertrokken. Na dat jaar bekleedde hij in Kampen geen openbare functies meer.

Hij trouwde met Anna van Isselmuden, weduwe van Herman van Langen, die als riddermatige in de periode 1541-1558 (het jaar van zijn dood) compareerde in de Statenvergaderingen van Overijssel. Anna had van haar vader Ernst van Isselmuden de heerlijkheid De Eese in het schoutambt Steenwijkerwold geërfd. Door zijn huwelijk met haar werd Ludolf heer van de

Eese, waarmee hij in 1569 werd beleend.⁸⁵ In 1588 wordt hij genoemd als schout van Steenwijk. Anna van Isselmuden had kinderen uit haar beide huwelijken. Uit haar huwelijk met Ludolf van den Vene sproten de volgende:

1 Ernst van den Vene, volgt V.

2 Timan van den Vene. Van Rhemen noemt hem in zijn genealogische handschriften als een van de vier kinderen van Ludolf van den Vene. Hij noemt hem en zijn zusters Hermanna en Mechtelt, zonder van deze drie verder iets te vermelden.

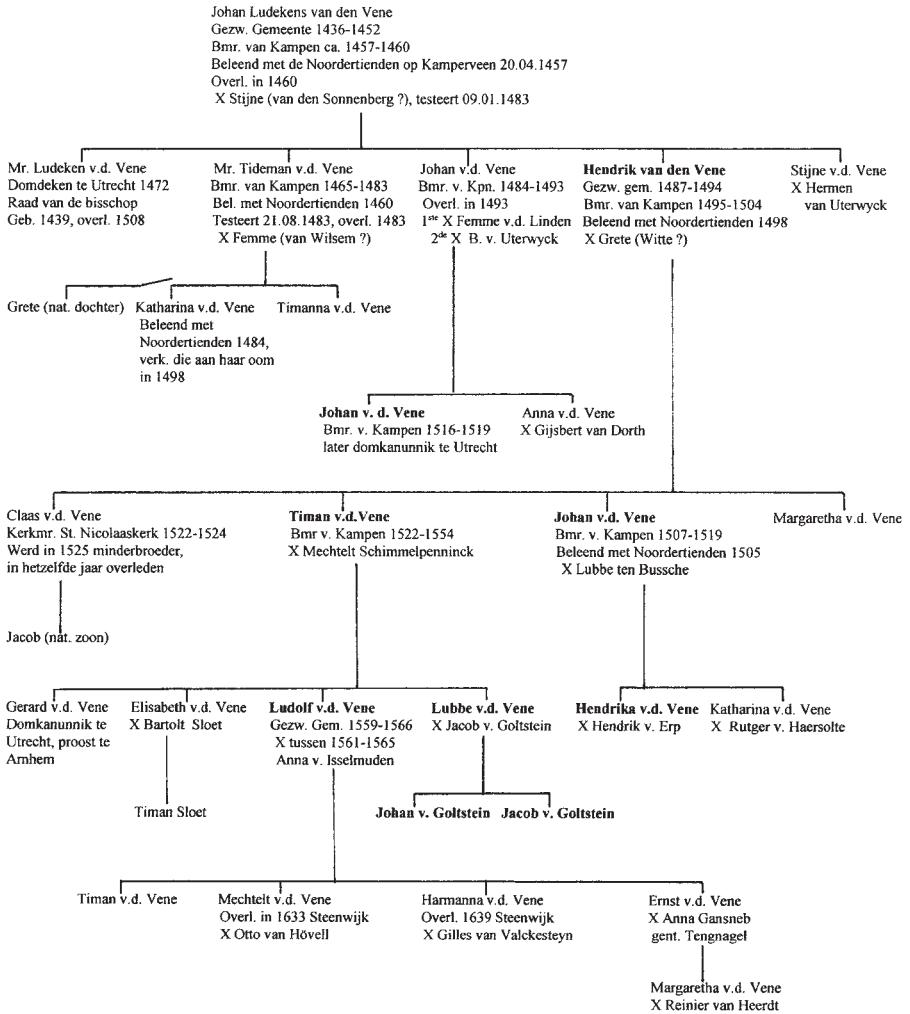
3 Mechtelt van den Vene. Overleden op 29 december 1633 en begraven in Steenwijk. Zij trouwde met Otto van Hövell.⁸⁶

4 Hermanna van den Vene. Overleden op 20 oktober 1639 en begraven in Steenwijk. Zij trouwde met Gilles van Valckenstein.

V Ernst van den Vene. Hij was heer van de Eese, maar kon omdat hij niet riddermatig was, van dit huis niet worden verschreven naar de Overijsselse landdag. In 1602 trouwde hij met Anna Gansneb genaamd Tengenagel, dochter van Arent Gansneb genaamd Tengenagel en Hendrica van Warmelo. Het echtpaar had een dochter:

1 Margaretha van den Vene, die trouwde met Reinier van Heerdt. Dit echtpaar verkocht de Eese in 1620.⁸⁷

Schema familie Van den Vene

De vetgedrukte namen zijn van hen die eigenaar waren van het erf Keulvoet of gedeelten van het erf in bezit hadden.

Noten

- 1 Johanna A. Kossmann-Putto, *Kamper schepenacten 1316-1354* (Zwolle 1955).
- 2 K. Schilder, *Van Raad tot Municipaliteit (Kampen 1985)*. In deel 2 staat een alfabetische lijst met de namen en functiejaren van allen die vóór 1808 in Kampen een bestuursfunctie hebben bekleed.
- 3 Leden van de Raad, die bestond uit 12 schepenen en 12 raden, werden burgemeester genoemd. De stad werd dus bestuurd door 24 burgemeesters.
- 4 E.D. Eijken, *Repertorium op de Overstichtse en Overijsselse leenprotocollen 1379-1805* (Zwolle 1995), nr. 577. [Hierna te noemen *Lenen van Overijssel*].
- 5 In de 17de en 18de eeuw hebben drie generaties van het adellijke geslacht Van Rhemen uit toen aanwezige familiearchieven, grafzerken, wapenafbeeldingen en monumenten een aantal stambomen over Overijsselse geslachten opgesteld. De door hen bijeengebrachte gegevens zijn per familie gerangschikt te raadplegen in het Rijksarchief in Arnhem. [Hierna te noemen *Van Rhemen*]
- 6 *Nieuw Nederlands Biografisch Woordenboek, deel 2*, (Leiden 1912) 1482.
- 7 J. Don, *De archieven der gemeente Kampen, deel I, Het oud-archief* (Kampen 1963), inv. nr. 10, fol. XXXVIII (oud) of fol. 147 (nieuw). Ludeken schreef hierin een korte verhandeling over huwelijken tussen melaatsen. [Hierna te noemen *Don I*]
- 8 J. Don, *De archieven der gemeente Kampen, deel II, Archief van kerken en kloosters*, inv. nr. 47 (reg. nr. 500; Ch. en Besch. nr. 726). [Hierna te noemen *Don II*]
- 9 Drie verschillende vormen van horigheid.
- 10 *Don I*, Inv. nr. 2266, reg. nr. 312; Ch. en Besch. reg. nr. 765.
- 11 *Don I*, Inv. nr. 2077, reg. nr. 317; Ch. en Besch. nr. 791.
- 12 Rechterlijk Archief Kampen, inv. nr. 55, fol. 108v. [Hierna te noemen *RAK*]
- 13 *RAK*, inv. nr. 55, fol. 22.
- 14 *Don II*, K.K, inv. nr. 13.
- 15 Aanhangen van de denkbeelden van de Engelse minderbroeder William Ockham, die wilde dat de macht van kerk, dus van de paus, en die van de staat, de koningen en de keizer, gescheiden zouden blijven. Zijn denkbeelden waren de kerk onwelgevallig. Zie: Dr. Otto J. de Jong, *Geschiedenis der kerk* (Nijkerk, 1992). Blz. 125.
- 16 Wessel Gansfort, ca. 1419-1489. Zie *Nieuw Nederlands Biografisch Woordenboek, deel 5*, (Leiden 1921) 195.
- 17 Bijna alles over het Utrechtse leven van Ludeken van den Vene is gevonden in: Bram van den Hoven van Genderen, *De heren van de kerk. De kanunniken van Oudmunster te Utrecht in de late Middeleeuwen* (Zutphen 1997).
- 18 Vincent van Beauvais (ca. 1190-1264) beschreef de toenmalige wereld in zijn *Speculum Maius of Spiegel der wereld*.
- 19 Aernout van Buchel, *Monumenta*. Handschrift met beschrijving van genealogische en

- heraldische bijzonderheden in kerken, kloosters en huizen, voornamelijk in de provincie Utrecht, met tekst in het Latijn. Het boek is door een groep historici bewerkt en is integraal en met vertaling op internet te vinden: www.hetutrechtsarchief.nl/buchel.asp
- 20 Mr. J. I. van Doorninck, *Tijdrekenkundig register op het oud provinciaal archief van Overijssel, Deel D* (Zwolle 1875) 497 en 568. [Hierna te noemen: *Tijdrekenk. Reg.*]
 - 21 RAK., inv. nr. 54, fol. 84v.
 - 22 RAK., inv. nr. 57, fol. 169.
 - 23 RAK., inv. nr. 58, fol. 84.
 - 24 Albertus Jans Mensema, *Repertorium op de Leenregisters van de leen- en hofhorige goederen van de proosdij van St. Lebuinus te Deventer, 1408-1809* (Zwolle 1981), nrs. 453, 454. [Hierna te noemen: *Lenen van St. Lebuinus*]
 - 25 Achtereenvolgens werden Claes van Wilsem (in 1418), zijn zoon Ludeken van Wilsem (in 1432), diens zoon Roelof van Wilsem (in 1452), diens broeder Arent (in 1453) en diens zuster Belie (in 1480) met deze helft beleend.
 - 26 RAK, inv. nr. 53, fol. 67v, 87, 93v, 113v, 127v, 131, 132, 138v, 143v, 149v, 151v, 155v, 161, 162.
 - 27 RAK, inv. nr. 54, fol. 96.
 - 28 *Lenen van Overijssel*, Nr. 577.
 - 29 *Lenen van St. Lebuinus*, 454.
 - 30 RAK, inv. nr. 54, fol. 3.
 - 31 Handschriften V.O.R.G., inv. nr. 68, 11.08.1517. Johan van den Vene gaf aan de Raad de bescheiden betreffende de stichting. Don II, K.K, inv. nr. 374 (Rentebrief afkomstig van Femme van der Linde, geschonken aan het Karthuizerklooster) en inv. nr. 83 (reg. nr. 966).
 - 32 *Tijdrekenk. Reg., deel D*, 412, 476, 480, 584.
 - 33 Don II, reg. nr. 544 en nr. 561.
 - 34 RAK, inv. nr. 53, fol. 140 en fol. 160v.
 - 35 Don, II, reg. nrs. 702, 734, 735.
 - 36 RAK, inv. nr. 55, fol. 37v, 93 en 138v.
 - 37 Don deel II, reg. nrs. 370 en 1059.
 - 38 Don I, inv. nr. 21.
 - 39 RAK, inv. nr. 56, fol. 32 en fol. 141.
 - 40 RAK, inv. nr. 56, fol. 25, fol. 29, fol. 108; inv. nr. 57, fol. 94v, fol. 110v.
 - 41 RAK., inv. nr. 58, fol. 84v, fol. 85.
 - 42 RAK, inv. nr. 58, fol. 148v.
 - 43 *Nieuw Nederlands Biografisch Woordenboek, deel 2*, 1482, 1483.
 - 44 RAK, inv. nr. 56, fol. 25.
 - 45 RAK, inv. nr. 58, fol. 12v, 85 en 105.

- 46 Jhr. A. J. Gevers en A. J. Mensema, *De havezaten in Salland en hun bewoners*, (Alphen aan den Rijn 1983) 7
- 47 A. J. Mensema, *De Ridderschap van Salland* (In bewerking), Nr. 141. [Hierna te noemen *Ridderschap*]
- 48 RAK, inv. nr. 53, fol. 143v.
- 49 *Lenen van Overijssel*, nr. 1526.
- 50 *Van Raad tot Municipaliteit*.
- 51 RAK, inv. nr. 53, fol. 143v, 161v, inv. nr. 55, fol. 2v, 48, 106, 107, 108 en inv. nr. 54, fol. 131v en 206.
- 52 Een publicatie door K. Schilder over de geschiedenis van deze boerderij zal (waarschijnlijk) in 2006 verschijnen.
- 53 Don II, reg. nrs. 768 en 889.
- 54 Griete schonk, mede namens haar kinderen, op 4 februari 1510 aan de armen van Kampen een jaarlijkse rente die afkomstig was van Geert die Witte en zijn vrouw Femme.
Van Gijsbert Dericsz en zijn vrouw Ide Witte kochten Hendrik van den Vene en zijn vrouw Griete in 1486 een jaarlijkse rente die oorspronkelijk afkomstig was van Ghert die Witte. Zie: Don II, reg. nrs. 543, 968 en reg. nrs. 89 en 666. Van Rhemen zag de kwartieren Vehn-Witten-Schimmelpenninck-Barmentlo. Zie verder: *Ridderschap*, nr. 355.
- 55 RAK, inv. nr. 55, fol. 106, inv. nr. 56, fol. 54, inv. nr. 56, fol. 206.
- 56 Don II, reg. nr. 1152.
- 57 Don II, reg. nr. 1159a.
- 58 Don II, reg. nr. 112.
- 59 RAK, inv. nr. 57, fol. 35.
- 60 Don II, reg. nrs. 1155 en 1161.
- 61 RAK, inv. nr. 56, fol. 158 en inv. nr. 57, fol. 61.
- 62 *Lenen van St. Lebuinus*, nrs. 391 en 454.
- 63 Don II, reg. nr. 1075.
- 64 *Van Raad tot Municipaliteit*.
- 65 RAK, inv. nr. 55, fol. 99, 108; inv. nr. 56, fol. 40v; inv. nr. 57, fol. 61.
- 66 Handschriften V.O.R.G., inv. nr. 68, 05.05.1575.
- 67 *Heraldiek Bibliotheek*, jrg. 1880, blz. 14, 15.
- 68 RAK, inv. nr. 57, fol. 169.
- 69 RAK, inv. nr. 57, fol. 198v.
- 70 R.A. Ijsselmuiden, inv. nr. 3241 [fol. 155v], 13.08.1566.
- 71 RAK, inv. nr. 59, fol. 236v.
- 72 De andere helft, die van haar oom Timan was geweest, werd door haar en haar schoonzoon later in gedeelten aangekocht.

- 73 RAK, inv. nr. 62, fol. 19v.
- 74 *Lenen van St. Lebuinus*, nr. 454.
- 75 RAK, inv. nr. 61, fol. 206v, 13.04.1585, Joffer Hendrika van den Vene, de weduwe van Hendrik van Erp, kocht op die datum een jaarlijkse rente, waarbij een vierde deel van het erf Keulvoet tot onderpand werd gezet.
- 76 RAK., inv. nr. 57, fol. 116v.
- 77 Handschriften V.O.R.G., inv. nr. 68, 05.05.1575.
- 78 RAK, inv. nr. 58, fol. 136.
- 79 RAK., inv. nr. 57, fol. 169.
- 80 Van Rhemen noemt haar een dochter van Gerrit Schimmelpenninck en Elisabeth van Barmtentlo. Dit lijkt te kloppen, want Timan en Mechtelt noemden een van hun zonen Gerard en een van hun dochters Elisabeth. In de genealogie Van Goltstein in het *Nederland's Adelsboek* 1942 (blz. 164) wordt Alverta (!?) Lubbe van der Veen, die in 1559 trouwt met Jacob van Goltstein, een dochter van Tyman van der Veen en Catharina van Aller genoemd. In twee jaargangen van de *Nederlandsche Leeuw*, 1911 en 1912, staat de genealogie van een familie Van Aller. Er wordt een Timan van den Veen genoemd, die was gehuwd met een dochter van Engelbert van Aller. Haar voornaam zou Catharina zijn geweest, maar dat is niet zeker. De schrijver van het artikel vermeldt dat een dochter van het echtpaar Van der Veen-van Aller trouwde in 1559. Hoe het ook zij: Timan van den Vene Hendriksz wordt in Kamper bronnen slechts met een Mechtelt als echtgenote genoemd.
- 81 Handschriften V.O.R.G., inv. nr. 68. Verwezen wordt hierin naar Dumbar, Anal. II, pag. 299.
- 82 Zie: Jhr. A. J. Gevers, A. J. Mensema en Js. Mooijweer, *De havezaten in het land van Vollenhove en hun bewoners* (Alphen aan den Rijn 2004) 195, 200. [Hierna te noemen: *Havezaten Vollenhove*]
- 83 Don I, reg. nr. 493.
- 84 Ridderschap, nr. 288.
- 85 *Havezaten Vollenhove*, blz. 79, 83.
- 86 Zie: Mr. P.C. Bloys van Treslong Prins, *Genealogische en Heraldische gedenkwaardigheden in en uit de kerken der provincie Overijssel* (Utrecht 1925) 224, 225. In de Grote of Sint-Clemenskerk in Steenwijk (nr. 132) ligt in het middenkoor een grafsteen met de volgende tekst: 'Hier leet begraven joffer Machtelt van de Vene geweest huisvrouw van Jor. Otto van Hövell is in de Here gerust den 29 december anno 1633, noch joffer Harmanna van de Vene huisvrouw van Jr. Gillis van Valckesteyn. Obijt den 20 october anno 1639'. Twee uitgekapte ruitvormige wapens, waarvan de eerste zal zijn geweest: gedeeld Van Hövell-Van den Vene en de tweede, nog enigszins te onderscheiden: Valckesteyn (vair) en Van den Vene (een dwarsbalk vergezeld van drie ruiten, 2, 1.
- 87 Van Rhemen noemt slecht de familienaam.